

Brüsszel, 2021.9.23.
SWD(2021) 275 final

BIZOTTSÁGI SZOLGÁLATI MUNKADOKUMENTUM

a területi igazságos átmenet tervekről

1. BEVEZETÉS

Az európai zöld megállapodás részeként létrehozott igazságos átmenet mechanizmus célja, hogy a klímasemleges gazdaságra való átállás előnyei minden polgár és minden régió számára elérhetőek legyenek. A mechanizmus magában foglalja az Igazságos Átmenet Alapot (IÁA), amely a 2021–2027-es időszakban 17,5 milliárd EUR-t fog befektetni a klímasemleges gazdaságra való átállás által leginkább érintett területeken.

Az IÁA-rendelet 2021. július 1-jével lépett hatályba¹. A tagállamokban már folyik a területi igazságos átmenet tervek és a kapcsolódó kohéziós politikai programok kidolgozása az európai szemeszter keretében 2020 februárjában közzétett országjelentések D. melléklete alapján².

Ez a dokumentum a Bizottság szolgálatainak véleményét fejezi ki, és nem kötelezi az Európai Bizottságot. Az uniós jog hitelt érdemlő értelmezése az Európai Unió Bíróságának kizárólagos hatáskörébe tartozik.

2. UNIÓS SZINTŰ STRATÉGIAI HÁTTÉR

Európa új növekedési stratégiáját az európai zöld megállapodás határozza meg. Ez a megállapodás olyan ambiciózus, hosszú távú célkitűzéseket fogalmaz meg, amelyek arra irányulnak, hogy az Unió modern, erőforrás-hatékony és versenyképes gazdasággá alakuljon át, amelyben 2050-re nem lesz nettó üvegházhatásúgáz-kibocsátás, amelyben a gazdasági növekedés független az erőforrás-felhasználástól, és amelyből egyetlen ember és egyetlen hely sem marad ki. Hangsúlyozza, hogy minden ágazatban – például a közlekedés, az energia, a mezőgazdaság, az épületek és az ipar területén – transzformatív változásra van szükség, és szakítani kell a nem fenntartható gyakorlatokkal³.

A fenntarthatósági átmenetek kezeléséhez stratégiai jövőképet kell kialakítani, be kell ruházni az innovatív megoldásokba és azok bevezetésébe, fokozatosan meg kell szüntetni a nem fenntartható gyakorlatokat, és biztosítani kell, hogy az átalakulás méltányos módon történjen⁴. Ugyanakkor nem minden tagállam, régió és város kezdi meg ugyanabból a pontból az átállást, vagy nem rendelkezik ugyanolyan reagálási képességgel, a népességet és a munkavállalókat pedig különböző módon érinti majd az átállás. Az európai zöld megállapodás tehát az éghajlatváltozással és a környezettel összefüggő kihívásokból lehetőségeket kovácsol, és az a célja, hogy az átállás mindenki számára igazságos módon valósuljon meg.

¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/1056 rendelete (2021. június 24.) az Igazságos Átmenet Alap létrehozásáról.

² A Bizottság Strukturálisreform-támogató Főigazgatósága 17 tagállam számára nyújt technikai támogatást az igazságos átmenetre vonatkozó területi tervek elkészítéséhez. Emellett a technikai támogatási eszköz keretében a tagállamok célzott támogatásban részesülhetnek az igazságos átmenet végrehajtásához.

³ COM(2019) 640 final.

⁴ A fenntarthatósági átmenet eszköztára, https://ec.europa.eu/regional_policy/hu/information/publications/guidelines/2020/supporting-sustainability-transitions-under-the-european-green-deal-with-cohesion-policy-toolkit-for-national-and-regional-decision-makers

Az igazságos átmenet mechanizmus az európai zöld megállapodáshoz kapcsolódó beruházási terv részeként jött létre, és azt a törekvést kívánja megvalósítani, hogy egyetlen régió se maradjon le⁵. Magában foglalja az Igazságos Átmenet Alapot, amelyet az egyenlőtlenségek csökkentésére és az európai régiók strukturális változásának kezelésére irányuló fő uniós politika, a kohéziós politika keretében hoztak létre. A kohéziós politika megosztott irányítása biztosítja, hogy a nemzeti, regionális és helyi hatóságok és érdekelt felek magukénak érezzék az átállási stratégiát. Az Igazságos Átmenet Alap mellett az InvestEU keretébe tartozó igazságos átmenet program is arra fog összpontosítani, hogy ösztönözze a magánberuházásokat ezeken a területeken, míg az uniós költségvetésből támogatott közszektor-hitelezési eszköz kedvezményes hitelezési feltételeket kínál az állami beruházások támogatására.

Az Igazságos Átmenet Mechanizmus a strukturális átalakulás korábbi folyamatainak tanulságai alapján el kívánja kerülni, hogy az érintett területek az ipar leépülése következtében lemaradjanak. A mechanizmus olyan korábbi és aktuális kezdeményezések keretében megszerzett szakértelemre épít, mint a válság sújtotta iparágaktól függő ipari területek diverzifikációjára irányuló korábbi közösségi kezdeményezések (RESIDER, RENAVAL, RECHAR)⁶, a szénorientált régiók átállítására irányuló kezdeményezés, amely integrált átalakítási megközelítést alkalmaz 34 olyan régióban, ahol a gazdaság nagymértékben függ a széntől, a tőzegtől és az olajpalától⁷, vagy az ipari átalakulás által érintett régiókkal kapcsolatos kísérleti kezdeményezés⁸. Az Igazságos Átmenet Mechanizmus újfajta megközelítést alkalmaz abban a tekintetben, hogy egyszerre összpontosít a fosszilis tüzelőanyagoktól függő és kibocsátás-intenzív régiókra, és összekapcsolja a klímasemlegességre vonatkozó célkitűzést az átállás negatív hatásainak enyhítését célzó helyi alapú megközelítéssel. Emellett olyan új eszközök hasznos kombinációját is biztosítja, amelyek a támogatásokat a köz- és a magánszektorok között kölcsönösen ötvözik.

3. TÁMOGATHATÓSÁG: AZ ÁTÁLLÁS ÁLTAL LEGKEDVEZŐTLENEBBÜL ÉRINTETT TERÜLETEK

<i>Vonatkozó jogszabályi rendelkezések</i>	
<i>Rendelet</i>	<i>Cikkek, preambulumbekendések vagy mellékletek</i>
Az Igazságos Átmenet Alap létrehozásáról szóló rendelet (2021/1056)	2. cikk – Egyedi célkitűzés 6. cikk – Egyedi allokációk a legkülső régiók és a szigetek számára 11. cikk – Területi igazságos átmenet tervek II. melléklet – MINTA A TERÜLETI IGAZSÁGOS ÁTMENET TERVEKHEZ (1. szakasz) (2), (5), (8) és (19) preambulumbekendés
<i>Kapcsolódó jogszabályok</i>	

⁵ COM(2020) 21 final.

⁶ <https://cordis.europa.eu/article/id/1663-assessment-of-community-initiatives-on-the-diversification-of-industrial-areas-dependent-upon-i/>

⁷ https://ec.europa.eu/energy/topics/oil-gas-and-coal/EU-coal-regions/initiative-for-coal-regions-in-transition_pl

⁸ https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/themes/industrial-transition

„Az említett területek az átállásból fakadó gazdasági és társadalmi hatások alapján a legkedvezőtlenebbül érintett területek” (az IÁA-rendelet 11. cikkének (1) bekezdése)

A klímasemleges gazdaságra való átállás fő kihívásainak leküzdése érdekében – különös tekintettel a gazdasági és foglalkoztatási kérdésekre – a rendelkezésre álló pénzügyi forrásokat azokra a területekre kell összpontosítani, ahol az átállás a legkedvezőtlenebb gazdasági és társadalmi hatással jár. Az Európai Regionális Fejlesztési Alappal (ERFA) és az Európai Szociális Alap Plussszal (ESZA+) ellentétben az Igazságos Átmenet Alap korlátozott számú NUTS3-régióra¹⁰ vagy azok egy részére összpontosít. Az Igazságos Átmenet Alap által támogatandó területeknek ezért igazolniuk kell a fosszilis tüzelőanyagoktól (nevezetesen a széntől, a lignittől, a tőzegtől, az olajjalattól, a nehézzolajtól és a dízeltől) és/vagy a kibocsátásintenzív ipari tevékenységektől való függésüket. Az érintett területeknek azt is igazolniuk kell, hogy az átállásból adódóan a gazdasági és társadalmi hatások alapján legkedvezőtlenebbül érintett területeknek minősülnek, különös tekintettel a munkahelyek várható megszűnésére és a legkibocsátásintenzívebb ipari létesítmények termelési folyamatainak átalakítására¹¹.

„[Az átállás] különösen megterhelő lesz azon tagállamok számára, amelyek jelentős mértékben támaszkodnak, vagy amelyek a közelmúltig jelentős mértékben támaszkodtak fosszilis tüzelőanyagokra vagy olyan kibocsátásintenzív ipari tevékenységekre, amelyeket a klímasemleges gazdaságra való átállás miatt fokozatosan meg kell szüntetni vagy át kell alakítani” (az IÁA-rendelet (8) preambulumbekzdése)

A 2030-ra kitűzött uniós éghajlat- és energiapolitikai célok, valamint az EU klímasemlegességének 2050-ig történő megvalósítása valamennyi tagállamot érinti. Nemzeti energia- és klímaterveik (NEKT)¹² és más releváns stratégiák, például a nemzeti hosszú távú stratégiák¹³, amennyiben rendelkezésre állnak, felvázolják az elérésükhöz szükséges nemzeti célokat, szakpolitikákat és intézkedéseket, valamint értékelik a várható társadalmi és gazdasági hatásokat. Az Igazságos Átmenet Alap által megcélzott régióknak a többi régióhoz

⁹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1999 rendelete (2018. december 11.) az energiaunió és az éghajlat-politika irányításáról, valamint a 663/2009/EK és a 715/2009/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet, a 94/22/EK, a 98/70/EK, a 2009/31/EK, a 2009/73/EK, a 2010/31/EU, a 2012/27/EU és a 2013/30/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv, a 2009/119/EK és az (EU) 2015/652 tanácsi irányelv módosításáról, továbbá az 525/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről (HL L 328., 2018.12.21., 1. o.).

¹⁰ Statisztikai Célú Területi Egységek Nomenklatúrája.

¹¹ A Bizottság az európai szemeszter folyamatának részeként ismertette az egyes tagállamok Igazságos Átmenet Alappal kapcsolatos kiemelt beruházási területeivel kapcsolatos előzetes véleményét (az európai szemeszter 2020. februári országjelentéseinek D. mellékletében foglaltak szerint, lásd: https://ec.europa.eu/info/publications/2020-european-semester-overview-investment-guidance-just-transition-fund-2021-2027-member-state-annex-d_en). A földrajzi hatályra vonatkozó végleges bizottsági döntést azon programok elfogadásával hozzák meg, amelyekhez a területi igazságos átmenet terveket csatolták.

¹² https://ec.europa.eu/energy/topics/energy-strategy/national-energy-climate-plans_en

¹³ https://ec.europa.eu/info/energy-climate-change-environment/implementation-eu-countries/energy-and-climate-governance-and-reporting/national-long-term-strategies_en

Az átállás **gazdasági hatása** nem egyforma a hanyatló és az átalakuló ágazatokban. A fosszilis tüzelőanyagok kinyerésének, termelésének és felhasználásának visszaesése következtében a bányák és a kitermelési helyszínek bezárnak, az eszközök elvesznek és a fosszilis tüzelőanyaggal működő erőműveket leszerelik. Becslések szerint például a jelenleg széntüzeléssel működő erőművi kapacitás fele-két harmada 2030-ig megszűnik¹⁴. Emellett egyes tagállamokban a nemzeti tervek a szén gyorsuló ütemű kivezetését irányozzák elő¹⁵. Ez a visszaesés különösen a szénorientált régiók gazdasági fejlődésére lesz hatással, amelyek többségében az egy főre jutó regionális GDP az országos átlagnál már eleve alacsonyabb¹⁶. A bányák bezárása és a fosszilis tüzelőanyaggal működő erőművek leszerelése a kapcsolódó iparágakban (pl. bányászati berendezések gyártása, feldolgozóipar vagy szállítás és logisztika) is szerkezeti változásokat von maga után. Hatással lesz továbbá az energiaigényes iparágakra, például az acélgyártásra, aminek következtében ezen iparágakban és régiókban további átalakítások válnak szükségessé.

Az ágazatok átalakítására gyakorolt gazdasági hatás leginkább ahhoz kapcsolódik, hogy a gazdasági fejlődést és a versenyképességet össze kell hangolni azzal az igénnyel, hogy az Unió 2030-ra vonatkozó energia- és éghajlat-politikai céljaihoz, valamint a 2050-ig teljesítendő klímasemlegességi célkitűzéséhez való hozzájárulás érdekében jelentős kibocsátáscsökkentésre van szükség. Az ipar – a villamosenergia-termelést nem számítva – 2018-ban az uniós kibocsátások mintegy 20 %-áért volt felelős¹⁷. Ezek a kibocsátások az energiafelhasználáshoz és az ipari folyamatokhoz kapcsolódnak. Az ipari üvegházhatásúgáz-kibocsátásnak a 2030-as és 2050-es célok¹⁸ eléréséhez szükséges jelentős csökkentése részben a hatékonyságnövelésen, részben pedig más üzemanyagok alkalmazásán és a villamosításon fog alapulni¹⁹. Ez azonban a termelési szerkezet megváltoztatását és olyan technológiák bevezetését is szükségessé teszi – például a cementgyártás, az acélgyártás vagy a vegyi anyagok területén – amelyeket sok esetben nem alkalmaznak széles körben. Az ilyen technológiai átalakítások már most jelentős beruházásokat tesznek szükségessé annak érdekében, hogy el lehessen kerülni az elavult technológiák konzerválását és az eszközök megtérülésének elmaradását.

*„átállás társadalmi, demográfiai, gazdasági, egészségügyi és környezeti hatásainak kezelése”
(az IÁA-rendelet 11. cikke (2) bekezdésének d) pontja)*

Egyes esetekben az átállás szélesebb körű **demográfiai hatásokkal** járhat, ha bizonyos ágazatok hanyatlása következtében egy adott régió a letelepedés és a munkavállalás

¹⁴ Kapetaki, Z., Alves Dias, P., Conte, A., Kanellopoulos, K., Mandras, G., Medarac, H., Nijs, W., Ruiz, P., Somers, J., Tarvydas, D., Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions (Az uniós szén-, tőzeg- és olajpala-orientált régiókban érvényesülő aktuális tendenciák), EUR 30618 EN, az Európai Unió Kiadóhivatala, Luxembourg, 2021, ISBN 978-92-76-30987-1, doi:10.2760/510714, JRC123508.

¹⁵ https://ec.europa.eu/energy/topics/oil-gas-and-coal/EU-coal-regions/coal-regions-transition_en

¹⁶ Alves Dias, P. et al., EU coal regions: opportunities and challenges ahead (Az EU szénorientált régiói: lehetőségek és kihívások), EUR 29292 EN, az Európai Unió Kiadóhivatala, Luxembourg, 2018, ISBN 978-92-79-89884-6, doi:10.2760/064809, JRC112593.

¹⁷ https://ec.europa.eu/clima/sites/default/files/strategies/progress/docs/com_2020_777_en.pdf

¹⁸ https://ec.europa.eu/clima/policies/ets_en

¹⁹ Lásd: „Tiszta bolygót mindenkinek” – COM(2018) 773 final (4.5. szakasz és 7.6. melléklet), valamint a 2030-ra vonatkozó éghajlat-politikai céltervet kísérő hatásvizsgálat – SWD(2020) 176 final (különösen a 9.4.2.7. melléklet).

szempontjából kevésbé vonzó területté válik. A fiatalok különösen érintettek lehetnek, nemcsak azért, mert körükben az átlagosnál nagyobb arányú a munkanélküliség, hanem azért is, mert hajlamosabbak elköltözni a régióból²⁰. Az átállás azonban aránytalan mértékben sújthatja az időseket, a kisebbségeket, valamint azokat a munkavállalókat, akik fogyatékossgal élnek, foglalkozási megbetegedésben szenvednek vagy más (mentális) egészségügyi problémákkal küzdenek.

Végezetül foglalkozni kell a karbonintenzív tevékenységekről vagy a fosszilis tüzelőanyagok előállításáról való átállás **környezeti hatásaival** is. Különösen a kitermelési tevékenységek beszüntetése, a bányák bezárása vagy egyes termelőüzemek leszerelése hozható összefüggésbe az elhagyott földterületekkel, a talaj és a víz szennyezésével, a geofizikai instabilitással vagy más környezeti kockázatokkal, beleértve az **egészségügyi kockázatokat** is²¹. A tőzeglápok esetében akár a tőzégkitermelési tevékenységek beszüntetése után is tapasztalható olyan hatás, hogy az ökoszisztémák romlanak és csökken az ökoszisztéma-szolgáltatások nyújtására való képességük (beleértve a szén-dioxid-elnyelést és -tárolást is).

Összefoglalva, az Igazságos Átmenet Alap azokra a területekre összpontosít, amelyek a klímasemlegességre való átállás során a legnagyobb kihívásokkal néznek szembe. Ezt annak fényében kell igazolni, hogy az érintett területek jelenleg mennyire függenek a hanyatló vagy átalakuló ágazatoktól, és milyen tervek vannak a klímasemleges uniós gazdaságra való átállásra vonatkozóan. A tagállamoknak különösen demonstrálniuk kell, hogy milyen változás várható a helyi munkaerőpiacon igényelt készségprofilokban, mennyire esik vissza a foglalkoztatás a fosszilis tüzelőanyagok előállítása és felhasználása terén, illetve hogyan alakítják át a legnagyobb kibocsátásintenzitású ipari létesítmények termelési folyamatait. Amennyiben az azonosított területek között szigetek vagy legkülső régiók is találhatók, különös figyelmet kell fordítani arra, hogy ezek sajátos helyzete miatt kell-e más megközelítést alkalmazni az átállás társadalmi és gazdasági hatásainak kezelése tekintetében. Az e területek energetikai átállással kapcsolatos kihívásaival összefüggő elemeket nem lehet elkülönítetten vizsgálni.

Végezetül, amennyiben egy tagállam (a területi igazságos átmenet tervek tervezetében, a programtervezetben vagy egy meglévő program javasolt módosításában) további területek bevonását kéri (a korábban javasolt földrajzi hatályhoz vagy a Bizottság által korábban elfogadott területi igazságos átmenet tervhez képest), kérelmüket a fent leírt elemek alapján értékeli, figyelembe véve az érintett terület és népesség meghatározását, az átállás által érintett ágazatok visszaesését vagy átalakítását, a kezelendő negatív társadalmi-gazdasági hatásokat és a Bizottság által azonosított földrajzi prioritásokkal való koherenciát (beleértve az implicit támogatási intenzitást is). A Bizottság a vonatkozó programok elfogadásával vagy módosításával hivatalos álláspontot alakít ki az ilyen kérelmekkel kapcsolatban.

²⁰ Toolkit on youth for a just transition (A fiatalokkal kapcsolatos eszköztár az igazságos átmenetért), https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/guides/2021/youth-for-a-just-transition-a-toolkit-for-youth-participation-in-the-just-transition-fund

²¹ A „szennyező fizet” elv figyelembevételével az EUMSZ 191. cikkével összhangban.

4. ÁTÁLLÁSI FOLYAMAT ÉS KIHÍVÁSOK

<i>Vonatkozó jogszabályi rendelkezések</i>	
<i>Rendelet</i>	<i>Cikkek, preambulumbekendések vagy mellékletek</i>
Az Igazságos Átmenet Alap létrehozásáról szóló rendelet (2021/1056)	2. cikk – Egyedi célkitűzés 7. cikk – A forrásokhoz való feltételes hozzáférés 11. cikk – Területi igazságos átmenet tervek II. melléklet – Minta a területi igazságos átmenet tervekhez (18) és (19) preambulumbekendés
<i>Kapcsolódó jogszabályok</i>	
Az energiaunió irányításáról szóló rendelet	
Európai klímarendelet ²²	

Az Igazságos Átmenet Alap érintett területre vonatkozó beavatkozási logika meghatározásának első lépéseként a területi igazságos átmenet tervnek részletesen ismertetnie kell a klímasemleges gazdaság megvalósítása érdekében a területen végrehajtandó átállási folyamatot.

„a klímasemleges gazdaságra való nemzeti szintű átállási folyamat ismertetése, ideértve az [...] átállás azon kulcslépéseinek menetrendjét” (az IÁA-rendelet 11. cikke (2) bekezdésének a) pontja)

Minden területi igazságos átmenet tervnek tartalmaznia kell a **nemzeti szintű átállási folyamat** leírását, a 2030-ra vonatkozó energia- és éghajlat-politikai célok²³, valamint a 2050-ig megvalósítandó klímasemlegességi cél irányába történő átállás kulcsfontosságú lépéseinek menetrendjét is. Ezeknek a lépéseknek összhangban kell lenniük a nemzeti energia- és klímatervekkel és a hosszú távú nemzeti stratégiákkal, nevezetesen a tervezett beruházásokkal, az átállás kulcsfontosságú lépéseinek időkeretével, a nemzeti célokhoz való hozzájárulással, az elérendő célkitűzésekkel és az igazságos átmenet érdekében meghozandó intézkedésekkel²⁴. Figyelembe kell venni a nemzeti energia- és klímatervek legfrissebb

²² Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a klímasemlegesség elérését célzó keret létrehozásáról és a 401/2009/EK rendelet, valamint az (EU) 2018/1999 rendelet módosításáról (európai klímarendelet), e dokumentum készítésekor még nem került közzétételre.

²³ Az energiaunió irányításáról szóló rendelet 2. cikkének (11) bekezdése meghatározza az Unió 2030-as energia- és éghajlat-politikai célkitűzéseit. Ezek közé tartozik az üvegházhatást okozó gázok kibocsátásának legalább 40 %-os csökkentése (az 1990-es szinthez képest), legalább 32 %-os megújulóenergia-részesítés elérése és az energiahatékonyság legalább 32,5 %-os javítása. Az európai zöld megállapodás részeként az európai klímarendelet megerősíti a 2030-ra vonatkozó, legalább 55 %-os ambiciózusabb éghajlat-politikai célkitűzést. A Bizottság 2021. július 14-én elfogadta az „Irány az 55 %!” jogalkotási intézkedéscsomagot, amely összehangolja a vonatkozó éghajlat- és energiapolitikai jogszabályokat az új célkitűzéssel (https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/delivering-european-green-deal_hu#documents). Ezzel összefüggésben a Bizottság hangsúlyozta, hogy 2030-ig növelni kell a szénelnyelők szerepét, valamint hogy a földhasználatról és erdőgazdálkodásról szóló hatályos uniós rendelet felülvizsgálatára irányuló jövőbeli bizottsági javaslatnak összhangban kell lennie ezzel a törekvéssel.

²⁴ Amennyiben valamely nemzeti energia- és klímatervnek az energiaunió irányításáról szóló rendelet 14. cikke szerinti aktualizálása szükségessé teszi a területi igazságos átmenet terv felülvizsgálatát, ezt a felülvizsgálatot a közös rendelkezésekről szóló rendelet 18. cikkével összhangban végzett félidős felülvizsgálat részeként kell elvégezni.

aktualizált változatát, valamint a végleges nemzeti energia- és klímatervek Bizottság általi értékelését, adott esetben az ambiciózusabb célokat is beleértve.

„Az IÁA-támogatást egy konkrét területen folytatott átállási folyamat hatékony végrehajtásától kell függővé tenni” (az IÁA-rendelet (18) preambulumbekzdése)

A területi igazságos átmenet tervnek egyértelmű bizonyítékokkal kell szolgálnia az átállás folyamatáról és annak **az érintett terület szintjén** a közeljövőben (2030-ig vagy azt megelőzően) kifejtett hatásáról is. Ha egy adott területen egy adott átállási folyamat 2030-ig történő (tervezett) végrehajtása nem bizonyítható, akkor a vonatkozó területi igazságos átmenet terv nem teljesül.

Minden területi igazságos átmenet tervnek részletes elgondolást kell tartalmaznia a klímasemleges gazdaságra való átállás nemzeti szintű folyamatáról. Továbbá a nemzeti átállási folyamattal kapcsolatos bizonytalanság nem szünteti meg a tagállam felelősségét az Igazságos Átállás Alappal összefüggő azon kötelezettségei tekintetében, hogy a 2030-as és 2050-es célok elérését célzó (az európai klímarendelet összefüggésében tett) nemzeti kötelezettségvállalással összhangban területi szinten olyan átállási folyamatot határozzon meg, amelynek hatása 2030-ig vagy korábban az érintett terület szintjén jelentkezik. Az átállási folyamatnak összhangban kell lennie a fosszilis tüzelőanyagok kitermelésének, előállításának vagy felhasználásának megszüntetésére, illetve jelentős csökkentésére vonatkozó ütemtervvel, vagy a kibocsátásintenzív ágazatok tevékenységei, folyamatai és kimenetei átalakításának ütemtervével.

Nem fogadhatók el azok a javaslatok, amelyek a földrajzi hatály olyan területekre történő kiterjesztésére irányulnak, ahol nincs olyan egyértelmű átállási folyamat, amely 2030-ig vagy azt megelőzően negatív társadalmi-gazdasági hatással járna.

Azokon a területeken, ahol a fosszilis tüzelőanyagokkal kapcsolatos tevékenységek folytatása vagy megkezdése miatt bizonytalan az átállási folyamat végrehajtása, eseti alapon kell értékelni a területi igazságos átmenet tervek tervezetében szereplő indokolást, két feltétel figyelembevételével:

- A fosszilis tüzelőanyagokkal kapcsolatos tevékenységek fokozatos megszüntetésének végrehajtása tekintetében a Bizottságnak nem szabad elfogadnia azokat a területi igazságos átmenet terveket, amelyek a fosszilis tüzelőanyagokkal kapcsolatos tevékenységek és a kapcsolódó üvegházhatásúgáz-kibocsátás kisebb vagy részleges csökkentésén alapulnak, és amelyek egyértelműen nincsenek összhangban a 2030-as és 2050-es célok elérését célzó kibocsátási pályamoddellel. A kibocsátások jelentős csökkentése azt jelenti, hogy a terület legalább arányosan hozzájárul a 2030-ra kitűzött nemzeti éghajlat- és energiapolitikai célokhoz. Ennek a foglalkoztatásra gyakorolt jelentős hatásokkal is együtt kell járnia.
- Amennyiben a területi igazságos átmenet tervekben azonosított területen az IÁA hatálybalépését követően a hagyományos fosszilis tüzelőanyagokon alapuló új kinyerési vagy termelési kapacitás megnyitását tervezik (pl. engedélyek megadása,

illetve új szénbányák, palaolaj-üzemek vagy finomítók megnyitása)²⁵, úgy az érintett NUTS3 régió elvben nem támogatható az IÁA-ból. Kellően indokolt esetben, amennyiben a tagállam bizonyítani tudja, hogy az ilyen tevékenységek nem fogják hátrányosan befolyásolni azt a folyamatot, amely a gazdaság valamennyi ágazatában az európai klímarendeletben 2030-ra és 2050-re kitűzött célok eléréséhez vezet, a Bizottság eseti értékelés alapján jóváhagyhatja a vonatkozó programot. Egy ilyen döntés azonban szükségessé tenné az adott területre vonatkozó átállási folyamat meghatározását, valamint az éghajlatvédelmi átállás által okozott jelentős társadalmi-gazdasági hatás azonosítását.

A területi igazságos átmenet tervek által lefedett konkrét területeknek összefüggő földrajzi területeknek kell lenniük, és lehetőség szerint olyan funkcionális területi gazdasági térségeket kell képezniük, amelyek megfelelnek a fosszilis tüzelőanyagokkal kapcsolatos tevékenységekben vagy kibocsátásintenzív ipari folyamatokban részt vevő létesítmények és kapcsolódó vállalkozások által érintett közösségeknek, munkaerőpiacoknak és gazdasági tevékenységeknek. A Bizottság a területek meghatározása tekintetében nem fogadhatja el a NUTS3 szint alatti azon területeket, amelyek a fosszilis tüzelőanyagokkal kapcsolatos tevékenységek fenntartásának vagy növelésének lehetővé tétele érdekében mesterségesen kizárnak más területeket. Ezzel szemben fontolóra veheti a NUTS3 szint alatti azon területek bevonását, ahol az érintett közösségek, munkaerő és gazdasági tevékenységek a fent leírtak szerint összefüggő földrajzi egységet alkotnak.

A tőzegkitermelésre nagymértékben támaszkodó régióknak nyújtott IÁA-támogatásnak olyan átállási folyamat végrehajtásán kell alapulnia, amelynek hatása 2030-ig vagy azt megelőzően azon terület szintjén jelentkezik, amelyre vonatkozóan a területi igazságos átmenet tervet benyújtották, és a hatás 1. az energiacélú tőzegkitermelés fokozatos megszüntetésén; és 2. a tőzegkitermelésből származó üvegházhatásúgáz-kibocsátás jelentős csökkentésén alapul (pl. a legkárosabb gyakorlatok kizárásával, a technológiai fejlesztés támogatásával, a gazdálkodási gyakorlatok javításával, a tőzegláp helyreállításával)²⁶. Az IÁA-ból támogatott beruházásoknak – az európai zöld megállapodás biológiai sokféleséggel kapcsolatos célkitűzéseivel összhangban – meg kell felelniük a fosszilis tüzelőanyagok kizárására²⁷ és a környezeti fenntarthatóságra vonatkozó követelményeknek.

„a legkedvezőtlenebbül érintettként azonosított területek előtt álló átállási kihívások értékelése – ideértve a klímasemleges gazdaságára való átállás társadalmi, gazdasági és környezeti hatásai” (az IÁA-rendelet 11. cikke (2) bekezdésének c) pontja)

²⁵ Az Igazságos Átmenet Alapról szóló rendelet (2) preambulumbekzdése kifejezetten megemlíti ezt a három ágazatot (szén, tőzeg és olajpala), és ezek képezik az IÁA-allokációk alapjául szolgáló öt kritérium közül háromnak az alapját.

²⁶ A tőzeg fosszilis tüzelőanyag. Elégetése jelentős mennyiségű üvegházhatásúgáz-kibocsátással jár. Emellett jelentős üvegházhatásúgáz-kibocsátás kapcsolódik a tőzegkitermeléshez és a tőzeglápok károsodásához. Ezen okok miatt a tőzegtermelés volt az egyik kritériuma az IÁA forrásai elosztási módszerének.

²⁷ Az IÁA nem támogathatja a fosszilis tüzelőanyagok előállításával, feldolgozásával, szállításával, forgalmazásával, tárolásával vagy égetésével kapcsolatos beruházásokat (lásd az 5.4. szakaszt).

Az IÁA egyetlen egyedi célkitűzése, hogy „lehetővé kell tenni a régiók és a népesség számára az Unió 2030-ra vonatkozó energia- és éghajlat-politikai céljainak és az Unió 2050-ig megvalósítandó klímasemleges gazdaságának irányába a Párizsi Megállapodás alapján történő átállás társadalmi, foglalkoztatási, gazdasági és környezeti hatásainak a kezelését”²⁸. A tervezett átállási folyamat alapján értékelni kell a **területi igazságos átmenet tervben meghatározott területek átállásából eredő kihívásokat**. Ennek az értékelésnek összhangban kell lennie a szociális jogok európai pillérével. Az értékelésnek az IÁA célzott földrajzi fókusza szerint kellően részletesnek kell lennie. Csak azokra a kihívásokra kell kitérnie, amelyek közvetlenül kapcsolódnak a kibocsátásintenzív tevékenységek átalakításához vagy megszüntetéséhez, és amelyekkel kapcsolatban az alábbi kérdések tehetők fel:

- Milyen viszonylagos jelentőséggel bírnak a regionális gazdaságban az átalakuló és/vagy hanyatló ágazatok? Van-e más ágazatok vagy a terület tágabb gazdasági szerkezetét érintő további hatás? Érinti-e az átállás a kis- és középvállalkozásokat (kkv-k) és/vagy a nagyvállalatokat? Mi a régió gazdasági diverzifikációs potenciálja? Létezik-e megfelelő vállalkozástámogatási rendszer a területen?
- Potenciálisan hány munkahely szűnik meg vagy válhat érintetté – többek között korengedményes nyugdíjazás révén – az átalakulás, illetve a bezárások miatt? Hogyan viszonyul ez a szám az adott terület teljes foglalkoztatottsági szintjéhez, és adott esetben egyes közösségek vagy vállalatok viszonylatában?
- Vizsgálták-e a várható átalakítások különböző jövedelmi csoportokra gyakorolt elosztási hatását? Létezik-e megfelelő adó- és szociális ellátórendszer a legalacsonyabb jövedelmekre gyakorolt negatív elosztási hatások ellensúlyozására?
- Milyen átképzési vagy továbbképzési igények határozhatók meg, figyelembe véve mind az ágazatok átalakításának előre jelzett fejleményeit, mind pedig a gazdasági diverzifikációból eredő készségigényeket?
- Az átállás folyamatából eredően melyek a regionális gazdasági ágazatok, munkavállalók és helyi közösségek fejlesztési igényei és célkitűzései?
- Az oktatási és képzési ágazat igazodik-e az átállás kihívásaihoz? Rendelkezik-e olyan rendszerekkel, amelyek segítségével információt lehet cserélni a területen működő vállalatokkal a jelenlegi és jövőbeli készségigényeiről? Rendelkezik-e az oktatási és képzési rendszer megfelelő autonómiával és kapacitással ahhoz, hogy időben reagáljon a területen működő, valamint a területen beruházni kész vállalatok szükségleteire (azaz, hogy kiigazítsa a meglévő tanterveket, képzési programokat és munkaalapú tanulást, illetve hogy újakat dolgozzon ki)? A gyakorlatban léteznek-e a pályaorientációs, tanácsadási és a korábbi tanulmányok elismerésére szolgáló rendszerek? Ezek a rendszerek könnyen hozzáférhetőek-e az álláskeresők számára? Maguk a vállalatok befektetnek-e az alkalmazottaik készségeibe, és ez hogyan történik a gyakorlatban? Megfelelően alkalmazzák-e a rendelkezésre álló készségekkel kapcsolatos információgyűjtést²⁹?

²⁸ Az IÁA-rendelet 2. cikke.

²⁹ Például a készségekkel kapcsolatos ágazati együttműködés tervével kapcsolatban létrejött szövetségek által gyűjtött adatok, <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1415&langId=en>, az európai megüresedett álláshelyek elemzésére szolgáló online Cedefop eszköz (Online Vacancy Analysis Tool

- A klímasemlegességre való átállás szélesebb körű társadalmi hatásokkal jár-e, például hatással van-e a területet érintő közösségi kohézióra, életkörülményekre, energiaszegénységre vagy a közszolgáltatásokhoz való hozzáférésre?
- Kifejezetten a klímasemleges gazdaságra való átálláshoz kapcsolódóan fennáll-e elnéptelenedési kockázat, és a népesség mely részeiben? Kifejezetten a fiatalokat érinti-e az átállás?
- A szociális szolgáltatási ágazat felkészült-e az átállás kihívásaira? Képes-e megbirkózni az „új ügyfelek” esetleges megjelenésével? Rendelkezik-e olyan eszközökkel, amelyek új szolgáltatásokat és beavatkozásokat tesznek lehetővé, kiegészítve a munkaerő-piaci átmenetet és a kedvezményezettek kötődését? Rendelkezik-e a támogatási rendszer átfogó kiegészítéséhez szükséges együttműködési protokollokkal és aktív munkaerőpiaci szakpolitikákkal, valamint képzési és oktatási ágazatokkal? Rendelkezésre állnak-e közösségi szociális szolgáltatások?
- Kezeleni kell-e az átállást követően például a talajra vagy a vízminőségre, az ökoszisztémák állapotára, illetve a talaj helyreállításához kapcsolódó negatív környezeti hatásokat?

5. AZ IGAZSÁGOS ÁTMENET ÉRDEKÉBEN TÁMOGATANDÓ MŰVELETEK TÍPUSAI

Vonatkozó jogszabályi rendelkezések	
<i>Rendelet</i>	<i>Cikkek, preambulumbekendések vagy mellékletek</i>
Az Igazságos Átmenet Alap létrehozásáról szóló rendelet (2021/1056)	2. cikk – Egyedi célkitűzés 8. cikk – A támogatás köre 9. cikk – Kizárás a támogatás köréből 11. cikk – Területi igazságos átmenet tervek II. melléklet – MINTA A TERÜLETI IGAZSÁGOS ÁTMENET TERVEKHEZ (2. szakasz) (5), (6), (12), (13), (14) és (16) preambulumbekendés
A közös rendelkezésekről szóló rendelet (2021/1060) ³⁰	9. cikk – Horizontális elvek 36. cikk – Technikai segítségnyújtás a tagállamok kezdeményezésére 63. cikk – Elszámolhatóság
Kapcsolódó jogszabályok	
Az uniós kibocsátáskereskedelmi rendszerről szóló irányelv ³¹	

for Europe [OVATE]), <https://www.cedefop.europa.eu/en/data-visualisations/skills-online-vacancies>, az „uniós készségkörkép” <https://skillspanorama.cedefop.europa.eu/en>, valamint az OECD által biztosított, és az EU által támogatott technikai segítségnyújtás keretében kidolgozott nemzeti készségfejlesztési stratégiák, <https://www.oecd.org/skills/nationalskillsstrategies/>

³⁰ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/1060 rendelete (2021. június 24.) az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alap Pluszra, a Kohéziós Alapra, az Igazságos Átmenet Alapra és az Európai Tengerügyi, Halászati és Akvakultúra-alapra vonatkozó közös rendelkezések, valamint az előbbiekre és a Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alapra, a Belső Biztonsági Alapra és a határigazgatás és a vízügyi pénzügyi támogatására szolgáló eszközre vonatkozó pénzügyi szabályok megállapításáról.

³¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2003/87/EK irányelve (2003. október 13.) az üvegházhatást okozó gázok kibocsátási egységei Közösségen belüli kereskedelmi rendszerének létrehozásáról és a 96/61/EK tanácsi irányelv módosításáról.

„az IÁA által támogatott intézkedéseknek közvetlenül hozzá kell járulniuk az átállás hatásának enyhítéséhez a foglalkoztatásra gyakorolt negatív következmények mérséklésével, valamint a helyi gazdaság diverzifikációjának és modernizációjának finanszírozásával” (az IÁA-rendelet (5) preambulumbekzdése)

Az IÁA által támogatott valamennyi tevékenységnek kapcsolódnia kell az IÁA egyedi célkitűzéséhez, és hozzá kell járulnia a területi igazságos átmenet tervek végrehajtásához. Az IÁA célja, hogy a leginkább érintett területek támogatásával enyhítse az átállás hatásait. Ennek során elősegíti a kiegyensúlyozott társadalmi-gazdasági átállást ezeken a területeken, arra törekedve, hogy a gazdaság hosszú távon is működőképes legyen, a munkavállalók tisztességes lehetőségekhez jussanak, az álláskeresők pedig támogatást kapjanak. Az IÁA-beruházásoknak ezért elsősorban a helyi gazdaságok diverzifikálására, valamint a munkavállalók és álláskeresők átképzésére, illetve továbbképzésére kell összpontosítaniuk. Az IÁA-rendelet tematikus hatálya alá tartozó egyéb tevékenységek is támogathatók, amennyiben a területi igazságos átmenet tervek indokoltá teszik az átállás hatásának enyhítéséhez való hozzájárulást.

Az IÁA által támogatott valamennyi műveletnek a közös rendelkezésekről szóló rendelet 63. cikkének (3) bekezdésével összhangban a területi igazságos átmenet tervekben azonosított területek javát kell szolgálnia.

1.1. Gazdasági diverzifikáció és készségek

Annak érdekében, hogy az átállás által érintett területek **gazdasági diverzifikációja** nagyobb mértékű legyen, az IÁA a vállalkozások és a gazdasági szereplők támogatása során támogathatja például a kkv-kba (köztük a mikrovállalkozásokba és az induló innovatív vállalkozásokba) történő termelőberuházásokat³². Beruházhat továbbá új vállalkozások létrehozásába, többek között üzleti inkubátorházak és konzultációs szolgáltatások révén. A foglalkoztatásra gyakorolt negatív hatások enyhítése érdekében kellő jelentőséget kell tulajdonítani a jelentős munkahely-teremtési potenciállal rendelkező ágazatoknak³³, különösen ott, ahol növekedési potenciál tapasztalható³⁴ – például a nyersanyag-értékláncban.

A **foglalkoztatásra** gyakorolt negatív hatások enyhítése érdekében az IÁA a helyi foglalkoztatási potenciállal rendelkező (akár létező, akár létrehozandó) ágazatokban

³² Termelőberuházás alatt vállalkozások tárgyi eszközeibe vagy immateriális javaiba történő olyan beruházások értendők, amelyek célja termékek előállításának és szolgáltatások nyújtása, hozzájárulva ezzel a bruttó felhalmozáshoz és a foglalkoztatáshoz.

³³ Ez magában foglalhatja az energiahatékonyságot és a bizonyítottan munkahelyteremtő potenciállal rendelkező megújuló energiát. A Közös Kutatóközpont egyik jelentése szerint a szénorientált régiókban jelentős lehetőségek rejlenek a tisztaenergia-technológiák, az energiahatékonyság és a munkahelyteremtés területén. Az e régiókban 2030-ig a dekarbonizáció regionális hatásából származó munkahelyek a szénrel kapcsolatos jelenlegi munkahelyek legalább 90 %-át jelenthetik, 2050-re pedig 100 %-ra emelkedhetnek (Kapetaki, Z., Ruiz, P. és mások [2020]. *Tisztaenergia-technológiák a szénorientált régiókban: A munkahelyteremtés és a növekedés lehetőségei. A megvalósítás lehetőségei és hatásai*. JRC).

³⁴ COM(2020) 474 final.

támogathatja a munkavállalók és álláskeresők továbbképzését és átképzését (beleértve az oktatást is). Támogathatja továbbá az álláskeresők számára a munkakereséshez történő segítségnyújtást (orientáció és tanácsadás, a korábbi tanulmányok értékelése és validálása), és az álláskeresők aktív munkaerőpiaci befogadását. Az álláskeresőknek történő segítségnyújtás azon elbocsátott munkavállalók javát is szolgálhatja, akik a területi igazságos átmenet tervekben azonosított területeken működő ágazatokban veszítették el állásukat, még akkor is, ha nem az adott területen laknak. Az IÁA az elbocsátott munkavállalók tekintetében nem finanszírozhat korengedményes nyugdíjazási vagy kompenzációs rendszereket.

A gazdasági diverzifikáció, valamint a továbbképzés vagy átképzés az intelligens szakosodási stratégiák (S3) célkitűzéseivel és az e stratégiák keretében nyújtott támogatáshoz kapcsolódik. E tekintetben biztosítani kell a releváns, aktualizált intelligens szakosodási stratégiákkal való összhangot (az IÁA 11. cikkének (4) bekezdésében előírtak szerint), mivel az új gazdasági tevékenységek támogatását adott esetben az e stratégiákban ígéretesnek ítélt területekre kell összpontosítani. Más szóval az IÁA-nak támogatnia kell a területek belső potenciáljával és képességeivel összhangban álló fejlesztési pályát.

„Valamennyi támogatott tevékenységet az Unió éghajlat-politikai, környezetvédelmi és társadalmi kötelezettségvállalásainak és prioritásainak teljes körű tiszteletben tartása mellett kell folytatni. [...] A beruházásoknak hosszú távon fenntarthatónak kell lenniük, figyelembe véve az európai zöld megállapodás valamennyi célkitűzését” (az IÁA (12) preambulumbekzdése)

Az IÁA által a gazdasági diverzifikációra nyújtott támogatás csak olyan tevékenységekre összpontosíthat, amelyek összhangban vannak az európai zöld megállapodás célkitűzéseivel és a közös rendelkezésekről szóló rendeletben meghatározott követelményekkel³⁵. A rendelet által kizárt beruházásokon kívül (lásd az 5.4. szakaszt) az európai zöld megállapodás arra is törekszik, hogy ne támogasson olyan gazdasági tevékenységeket, amelyek jelentősen akadályoznák a környezetvédelmi célkitűzések megvalósítását (ideértve az éghajlatváltozás mérséklését is), mint például a nem fenntartható biomasszával kapcsolatos tevékenységek. Ezért az egyéb gazdasági tevékenységek IÁA-ból nyújtott támogatásának mérlegelésekor az ilyen tevékenységeket gondosan értékelni kell annak megállapítása érdekében, hogy megfelelnek-e az IÁA-rendeletben meghatározott célkitűzéseknek, tiszteletben tartják-e a jelentős károkozás elkerülését célzó elvet, és nem konzerválják-e a klímasemlegességgel nem összeegyeztethető fejlődési pályákat.

1.2. Egyéb támogatható tevékenységek

Míg az IÁA-nak elsősorban a gazdasági diverzifikációt és a negatív foglalkoztatási hatások kezelését célzó intézkedéseket kell támogatnia, **egyéb tevékenységek** is támogathatók. Ezek közé tartozik a kutatás és innováció, az energiahatékonyságba és a megújuló energiába, az intelligens és fenntartható helyi mobilitásba, a digitalizációba, a talajrehabilitációba³⁶, a

³⁵ A közös rendelkezésekről szóló rendelet 9. cikkének (1) bekezdése.

³⁶ A 8. cikk (2) bekezdésének i) pontjában felsorolt tevékenységek tekintetében a tagállamoknak ellenőrizniük kell, hogy a szennyezőre vonatkozó hatályos jogi kötelezettségek – például a környezetvédelmi engedély feltételei vagy a környezeti felelősségről szóló irányelv (2004/35/EK)

körforgásos gazdaságba, valamint a gyermekgondozási és idősgondozási létesítmények céljára szolgáló szociális infrastruktúrába, és a képzési központokba, többek között a helyi szociális szolgáltatásokba történő beruházások, az IÁA 8. cikkének (2) bekezdésében meghatározottak szerint. Ezek a tevékenységek akkor minősülhetnek egy adott területen az IÁA-támogatás prioritásainak, ha 1. közvetlenül kapcsolódnak az IÁA egyedi célkitűzéséhez (az IÁA 8. cikkének (1) bekezdésében meghatározottak szerint, lásd fent); és 2. egyértelműen hozzájárulnak a területi igazságos átmenet tervek végrehajtásához. Ez azt jelenti, hogy az ezeken a területeken végrehajtott beruházásokat az átállás hatásainak enyhítéséhez való hozzájárulásukkal és a területi igazságos átmenet tervekben azonosított átállási kihívásokkal való kapcsolatukkal kell indokolni.

Amennyiben nem igazolható, hogy a beruházások hozzájárulnak az átállás hatásainak enyhítéséhez, és kapcsolódnak a területi igazságos átmenet tervben azonosított átállási kihívásokhoz (például amikor a beruházások nem a gazdasági diverzifikációra vagy az átállásból eredő egyéb kihívásokra irányulnak, hanem közvetlenül hozzájárulnak az innováció, az energiaügy, a mobilitás, a digitalizáció, a környezetvédelem, az oktatás és képzés vagy a társadalmi befogadás szakpolitikai célkitűzéseikhez), úgy az IÁA-n kívüli finanszírozási forrásokat is figyelembe kell venni (lásd a 8. szakaszt).

Végezetül az IÁA **technikai segítségnyújtást** is támogathat. Ez magában foglalja az IÁA hatékony igazgatásához és felhasználásához – többek között a partnerek kapacitásépítéséhez – , valamint az olyan funkciók finanszírozásának biztosításához szükséges intézkedéseket, mint az előkészítés, a képzés, az irányítás, a nyomon követés, az értékelés, a láthatóság és a kommunikáció.

1.3. Nagyvállalkozásokba történő beruházások és kibocsátáskereskedelmi rendszerrel kapcsolatos tevékenységek

Az adott területen felmerülő, megfelelően indokolt átállási kihívások kezelése érdekében az IÁA bizonyos feltételek mellett támogatást nyújthat nagyvállalkozásoknak és ipari létesítményekben támogathatja az uniós kibocsátáskereskedelmi rendszerről (ETS) szóló irányelv³⁷ I. mellékletében felsorolt tevékenységekből származó üvegházhatásúgáz-kibocsátást csökkentő beruházásokat, ami az ERFA és a Kohéziós Alap rendelkezései alapján nem lehetséges. Amennyiben ilyen támogatást terveznek, a területi igazságos átmenet tervekben fel kell sorolni a műveleteket, ami nagyvállalatok esetében csak tájékoztató jellegű³⁸.

Az EUMSZ 107. cikke (3) bekezdésének a) és c) pontjával összhangban támogatott területként kijelölt területeken működő **nagyvállalkozások** (a kkv-któl eltérő vállalkozások) nagyon korlátozott esetekben kaphatnak IÁA-támogatást termelőberuházásokra. Az IÁA 8.

szerinti, a gazdasági szereplőkre vonatkozó kötelezettségek – értelmében a tevékenységeket nem lehet részben vagy egészben a szennyező költségére elvégeztetni.

³⁷ A 2003/87/EK irányelv.

³⁸ A támogatott „c” térségekben működő nagyvállalatok termelőberuházásainak támogatása esetén azonban a regionális támogatásra vonatkozó iránymutatásokkal összhangban a műveletek csak akkor támogathatók, ha azokat kifejezetten megemlítik a területi igazságos átmenet tervben szereplő felsorolásban.

cikke (2) bekezdésének második albekezdésével és 11. cikke (2) bekezdésének h) pontjával összhangban a területi igazságos átmenet tervnek demonstrálnia kell, hogy az ilyen beruházások együttesen teljesítik a következő négy feltételt:

1. szükségesek a területi igazságos átmenet terv végrehajtásához;
2. hozzájárulnak a 2050-ig megvalósítandó klímasemleges gazdaságra való átálláshoz és a kapcsolódó környezetvédelmi célokhoz;
3. támogatásuk munkahelyteremtéshez szükséges az azonosított területen;
4. nem vezetnek a közös rendelkezésekről szóló rendelet 66. cikkében meghatározottak szerinti áttelepítéshez.

A nagyvállalatok számára termelőberuházásokhoz akkor nyújtható állami támogatás, ha az megfelel a regionális állami támogatásokról szóló, 2022-től hatályos iránymutatásokban meghatározott feltételeknek³⁹.

Az „a” térségekben a nagyvállalatoknak az induló beruházásokhoz nyújtható állami támogatás.

A „c” térségekben a nagyvállalatok termelőberuházásokhoz nyújtott támogatása elvben csak olyan induló beruházásokra korlátozódik, amelyek új gazdasági tevékenységet hoznak létre. Ha azonban a beruházás célja egy vállalat termelésének olyan termékekkel történő diverzifikálása, amelyeket a vállalat korábban nem állított elő, vagy a vállalatba történő beruházással érintett termék(ek) teljes termelési folyamatának alapvető megváltoztatására irányul, akkor a nagyvállalatok támogatása a „c” térségekben is megengedett, feltéve, hogy a következő három feltétel együttesen teljesül:

1. a regionális támogatás egy olyan területen megvalósuló induló beruházásra vonatkozik, amelyet az IÁA-ból társfinanszírozott támogatásként azonosítottak olyan „c” térségben, ahol az egy főre jutó GDP nem éri el az EU-27 átlagának 100 %-át;
2. a beruházást és a kedvezményezettet a Bizottság által jóváhagyott tagállami területi igazságos átmenet tervben azonosították; valamint
3. az Igazságos Átmenet Alap az engedélyezett legnagyobb mértékben fedezi a beruházáshoz nyújtott állami támogatást.

A területi igazságos átmenet terv részeként a támogatás szükségességét hiányelemzéssel kell igazolni, amely bizonyítja, hogy e beruházás nélkül a munkahelyek várható megszűnése meghaladná a várhatóan létrejövő munkahelyek számát. A hiányelemzésnek tartalmaznia kell a várható munkahelymegszűnések és az IÁA-támogatás révén történő potenciális munkahelyteremtés közötti becsült különbséget (pl. a kkv-k gazdasági diverzifikációs beruházásai). Ez utóbbi alapulhat a kkv-k által az adott területen történő munkahelyteremtés múltbeli bizonyítékain, a régióban működő kkv-k által biztosított jelenlegi foglalkoztatás elemzésén, a foglalkoztatási kilátásokra vonatkozó felméréseken vagy egyéb módszereken.

³⁹ A 2021. december 31. előtt nyújtott IÁA-támogatásnak meg kell felelnie a regionális állami támogatásokról szóló, alkalmazandó iránymutatásoknak.

Az ipari létesítményekben több feltétel teljesülése esetén az IÁA támogathatja az **uniós kibocsátáskereskedelmi irányelvben felsorolt tevékenységekből származó üvegházhatásúgáz-kibocsátás csökkentését célzó beruházásokat**. Az IÁA 8. cikke (2) bekezdésének harmadik albekezdésével és 11. cikke (2) bekezdésének i) pontjával összhangban a területi igazságos átmenet tervnek demonstrálnia kell, hogy az ilyen beruházások együttesen teljesítik a következő három feltételt:

1. hozzájárulnak a klímasemleges gazdaságra való átálláshoz;
2. az üvegházhatást okozó gázok kibocsátásának jelentős, az uniós kibocsátáskereskedelmi irányelv alapján az ingyenes kiosztásra vonatkozóan megállapított referenciaértékek alá történő csökkenését eredményezik; valamint
3. egy adott területen jelentős számú munkahely megvédéséhez szükségesek.

Az uniós kibocsátáskereskedelmi rendszer tevékenységei miatti üvegházhatásúgáz-kibocsátás csökkentését célzó beruházások nem korlátozódnak az EUMSZ 107. cikke (3) bekezdésének a) és c) pontjával összhangban támogatottként kijelölt területekre.

Az ilyen tevékenységekbe e célból történő beruházásoknak összeegyeztethetőnek kell lenniük az EU azon hosszú távú célkitűzésével, hogy 2050-re klímasemlegessé váljon. Tekintettel az ipar hosszú beruházási ciklusaira, a beruházásoknak időtállóknak kell lenniük, és nem eredményezhetnek a szén-dioxid kibocsátást eredményező technológiák konzerválását vagy az eszközök megtérülésének elmaradását. Konkrétan ez azt jelenti, hogy az európai kibocsátáskereskedelmi rendszer tevékenységeibe történő, az IÁA által támogatott beruházásoknak a klímasemleges műveletek irányába mutató, mélyreható változásokat kell eredményezniük. Ezzel szemben az IÁA nem támogathat olyan beruházásokat, amelyek csak fokozatos javulást eredményeznek a kibocsátás csökkentésében anélkül, hogy a klímasemleges műveletek irányába mutató mélyreható változtatásokat érnének el, és nem támogathatnak olyan beruházásokat sem, amelyeket az európai kibocsátáskereskedelmi rendszer már elindított (pl. folyamatoptimalizálás, jobb energiahatékonyság vagy hővisszanyerés).

Ha egy beruházás az üvegházhatást okozó gázok kibocsátásának jelentős, az uniós kibocsátáskereskedelmi irányelv alapján az ingyenes kiosztásra vonatkozóan megállapított referenciaértékek alá történő csökkenését eredményezi⁴⁰, akkor az üvegházhatásúgáz-kibocsátás nem haladhatja meg a kibocsátáskereskedelmi rendszerbeli legjobb létesítmények 10 %-ának átlagos kibocsátását. Az ipari folyamatokban, a szén-dioxid-leválasztásban és -tárolásban (CCS), a folyamatok villamosításában és a hidrogénfelhasználásban példaértékű beruházások jöhetnek szóba. Az energiaágazatban a kibocsátáskereskedelmi rendszer tevékenységeihez nyújtott IÁA-támogatást korlátozza a fosszilis tüzelőanyagokkal kapcsolatos tevékenységek támogatásának kizárása (lásd a 9. cikk d) pontját és az 5.4. szakaszt), valamint az a tény, hogy erre az ágazatra vonatkozóan nincsenek releváns referenciaértékek.

⁴⁰ https://ec.europa.eu/clima/policies/ets/allowances/industrial_en

A területi igazságos átmenet tervnek be kell mutatnia, hogy a beruházások miként eredményeznék az üvegházhatásúgáz-kibocsátás jelentős, a vonatkozó referenciaérték alá történő csökkenését, és ennek érdekében össze kell hasonlítania a jelenlegi kibocsátásintenzitást (az előállított termék egységére jutó kibocsátást) a várható javulással, valamint a végső kibocsátásintenzitást a vonatkozó referenciaértékkel. A területi igazságos átmenet tervből annak is ki kell derülnie, hogy az érintett üzem tevékenységei miként válhatnak klímasemlegessé. Az ehhez kapcsolódó műveleteknek meg kell felelniük az uniós állami támogatási szabályoknak.

Végezetül a területi igazságos átmenet tervnek bizonyítania kell, hogy az európai kibocsátáskereskedelmi tevékenységbe történő beruházásra jelentős számú munkahely védelme érdekében van szükség. A védett munkahelyek számát eseti alapon kell megbecsülni, figyelembe véve az érintett gazdasági szereplők termelésének munkaerő-intenzitását, az ágazat sajátos technológiai jellemzőit és az érintett területek munkaerő-piaci feltételeit.

1.4. Kizárt beruházások

Mivel az IÁA-rendelet részletesen felsorolja az IÁA egyedi célkitűzésének megfelelő tevékenységekbe történő beruházásokat, az e rendelet hatálya alá nem tartozó tevékenységekbe történő beruházások nem támogathatók.

Emellett az IÁA 9. cikke kifejezetten kizárja a támogatás köréből a következő beruházásokat:

- atomerőművek leszerelése vagy létesítése,
- dohány és dohánytermékek gyártása, feldolgozása és forgalmazása,
- a 651/2014/EU bizottsági rendelet⁴¹ 2. cikkének 18. pontjában meghatározottak szerinti nehéz helyzetben lévő vállalkozások, kivéve, ha a támogatást engedélyezik a rendkívüli körülmények kezelése céljából megállapított ideiglenes állami támogatási szabályok alapján vagy csekély összegű támogatás keretében az energiaköltségeket csökkentő beruházások támogatására az energetikai átállási folyamattal összefüggésben,
- fosszilis tüzelőanyagok előállításával, feldolgozásával, szállításával, forgalmazásával, tárolásával vagy égetésével kapcsolatos beruházás.

A **fosszilis tüzelőanyagok kizárása** korlátozza a fosszilis tüzelőanyagokon alapuló hidrogénbe történő potenciális beruházásokat. A megújuló hidrogén előállítása az IÁA hatálya alá tartozik, és támogatható⁴². Bármely más típusú hidrogén előállítása a fosszilis tüzelőanyagok kizárásának körébe tartozik, és nem támogatható. Továbbá a kizárás körébe tartoznak a „tisztá” széntekológiákba, a kokszyártásba vagy egyéb széntekológiákba

⁴¹ A Bizottság 651/2014/EU rendelete (2014. június 17.) a Szerződés 107. és 108. cikke alkalmazásában bizonyos támogatási kategóriáknak a belső piaccal összeegyeztethetővé nyilvánításáról (HL L 187., 2014.6.26., 1. o.).

⁴² A megújuló hidrogén (más néven zöld hidrogén vagy tiszta hidrogén) a víz elektrolízisével (elektromos árammal működő elektrolizátorral) és megújuló energiaforrásokból származó villamos energiával előállított hidrogén. Megújuló hidrogént a (földgáz helyett alkalmazott) biogáz reformálásával vagy a biomassza biokémiai átalakításával is elő lehet állítani, amennyiben az megfelel a fenntarthatósági követelményeknek („Hidrogénstratégia a klímasemleges Európáért” – COM(2020) 301 final).

történő beruházások. Az aktív szénbányákból felszabaduló – így fosszilis eredetű – metán leválasztására és felhasználására irányuló beruházások nem támogathatók⁴³. Hasonlóképpen a fosszilis tüzelőanyagok melléktermékeibe vagy a fosszilis tüzelőanyagok nem energetikai célú felhasználásába (pl. palaolajból vagy olajpalahamuból származó melléktermékekbe) történő beruházások nem támogathatók, ha technikailag nem választhatók el magának a fosszilis tüzelőanyagnak a folyamatban lévő termelésétől.

A fosszilis tüzelőanyagok kizárása korlátozza az európai kibocsátáskereskedelmi rendszerhez kapcsolódó tevékenységek lehetséges támogatását is. Például az ipari létesítményekben található kazánok hatékonyabbakra történő cseréje, a nagyolvasztó optimalizálása, valamint a fosszilis tüzelőanyagok elégetéséből származó hőt visszanyerő rendszerek telepítése nem feltétlenül részesül IÁA-támogatásban. Továbbá kizárt a villamosenergia- vagy hőtermelés támogatása akkor, ha az a fosszilis tüzelőanyagok további felhasználását vonja maga után. Ezenkívül a fosszilis tüzelőanyagok finomítói üvegházhatásúgáz-kibocsátásának csökkentését célzó beruházások a fosszilis tüzelőanyagok feldolgozásának kizárása miatt nem támogathatók⁴⁴. Ez alól az egyetlen kivétel, ha egy finomítót teljes egészében biofinomítóvá (azaz maradványolajokat, fenntartható növényi olajokat/energianövényeket stb. feldolgozó létesítménnyé) alakítanak át. Bár a fosszilis tüzelőanyagok feldolgozása kizárt, a kibocsátáscsökkentési technológiák, például a szén-dioxid-leválasztás és -tárolás alkalmazása az uniós kibocsátáskereskedelmi irányelv hatálya alá tartozó ipari létesítményekben (beleértve az ipari felhasználásra szánt karbonszegény hidrogén előállítását is) támogatható lehet, feltéve, hogy a kibocsátások jelentősen elmaradnak a vonatkozó referenciaértékektől.

„távfűtési hálózatok helyreállítása és korszerűsítése a távfűtési rendszerek energiahatékonyságának javítása céljából, valamint a hőtermelésbe irányuló beruházások, feltéve, hogy a hőtermelő létesítmények energiaellátását kizárólag megújuló energiaforrások biztosítják” (az IÁA-rendelet 8. cikke (2) bekezdésének g) pontja)

Az IÁA-ból a **távfűtési rendszerekbe** történő beruházásokhoz nyújtott támogatás szintén korlátozott. Nevezetesen, az IÁA 8. cikke (2) bekezdésének g) pontjával összhangban a hőtermelésbe történő beruházások csak akkor lehetségesek, ha kizárólag megújuló energiaforrásokon alapulnak, és megfelelnek a megújulóenergia-irányelv követelményeinek. E tekintetben a fosszilis tüzelőanyagokon alapuló hőtermelésre vagy a távfűtéssel kapcsolatos hulladék energetikai hasznosítására irányuló beruházások nem részesülhetnek IÁA-támogatásban. A távfűtési hálózatok rehabilitációja és korszerűsítése (például a csővezetékeken a hőforrás megváltoztatása nélkül végzett munkálatok) akkor lehetséges, ha ezek a beruházások a távfűtési rendszerek energiahatékonyságának javulásához vezetnek. Elsőbbséget kell biztosítani azoknak a beruházásoknak, amelyek holisztikus megközelítést alkalmaznak, és az energiahatékonysági irányelvvel összhangban a távfűtési rendszereket

⁴³ Nem ez a helyzet azonban a bezárt (vagy bezárás alatt álló) szénbányák, olaj- és gáztelepek metánkibocsátásának megakadályozását vagy csökkentését célzó beruházások esetében a rehabilitációs intézkedésekkel összefüggésben, amennyiben a metánszivárgás kockázata egyértelmű, vagy nem lehet elkerülni.

⁴⁴ Ez tehát magában foglalja a szén-dioxid-leválasztás és -tárolás, illetve a pirolízis alkalmazását is, amikor a fosszilis tüzelőanyagok finomítóban történő felhasználásra szánt hidrogént állítanak elő.

hatékony távfűtéssé alakítják át⁴⁵. A vállalkozásoknak nyújtott IÁA-támogatáshoz hasonlóan a távfűtési és -hűtési rendszerekre irányuló beruházásoknak meg kell felelniük az uniós állami támogatási szabályoknak.

⁴⁵ „hatékony távfűtés/távűtés”: olyan távfűtési vagy távűtési rendszer, amely legalább 50 %-ban megújuló energia, 50 %-ban hulladékhő, 75 %-ban kapcsolt energiatermelésből származó hő vagy 50 %-ban ilyen energiák és hők kombinációjának felhasználásával működik, az energiahatékonysági irányelv 2. cikkének 41. pontja.

6. PROGRAMOZÁS

<i>Vonatkozó jogszabályi rendelkezések</i>	
<i>Rendelet</i>	<i>Cikkek, preambulumbekendések vagy mellékletek</i>
Az Igazságos Átmenet Alap létrehozásáról szóló rendelet (2021/1056)	10. cikk – Az IÁA-források programozása 11. cikk – Területi igazságos átmenet tervek (17) preambulumbekendés
A közös rendelkezésekről szóló rendelet (2021/1060)	8. cikk – Partnerség és többszintű kormányzás 22. cikk – A programok tartalma 27. cikk – Az ERFA és az ESZA+ forrásainak átcsoportosítása az IÁA-ba

Más kohéziós politikai alapokhoz hasonlóan az IÁA is megosztott irányítás alatt áll. A Bizottságnak és minden tagállamnak partnerségi megállapodást és egy vagy több programot kell elfogadnia. A tagállamok önálló IÁA-programokat készíthetnek, vagy az IÁA forrásait az ERFA, a Kohéziós Alap vagy az ESZA+ által támogatott programok egy vagy több célzott prioritásában programozhatják. Egy prioritásnak egyetlen egyedi IÁA-célkitűzésnek kell megfelelnie.

A területi igazságos átmenet terv(ek) a program részeként vagy a program módosítására irányuló kérelemként kerül(nek) benyújtásra. A területi igazságos átmenet tervet ezt követően a programra vonatkozó általános értékelési eljárás részeként értékelik. A tagállamok a területi igazságos átmenet terveket – feltéve, hogy azok kiforrottak és teljesek – a programokkal együtt nyújtják be elfogadásra. Ez azt jelenti, hogy az IÁA forrásai programmódosítás révén is beépíthetők annak érdekében, hogy több idő álljon rendelkezésre a területi igazságos átmenet terv kidolgozására, és a rendes elfogadási folyamat ne szenvedjen késedelmet.

Egy területi igazságos átmenet terv egy vagy több támogatható területet fedhet le. A tagállamoknak meg kell határozniuk a területi igazságos átmenet tervük struktúráját, beleértve az IÁA által támogatott programmal/programokkal való kapcsolatát is. Ideális esetben egyetlen területi igazságos átmenet tervnek egyetlen programnak kell megfelelnie. Amennyiben az IÁA-támogatás egy tagállamon belül több programot érint, minden egyes programnak tartalmaznia kell egy, az adott programterülethez tartozó IÁA területnek vagy területeknek megfelelő területi igazságos átmenet tervet. Ha egy tagállam az Igazságos Átmenet Alap valamennyi támogatható területére vonatkozóan önálló programot kíván létrehozni, ezeket a területeket egyetlen területi igazságos átmenet tervben is összefoglalhatja annak bemutatására, hogy a különbözőségeik ellenére azonos nemzeti célt szolgálnak. A tagállamok több területi igazságos átmenet tervhez egyetlen programot is benyújthatnak, vagy egy területi igazságos átmenet terv több programhoz is kapcsolódhat⁴⁶.

⁴⁶ Ha egy területi igazságos átmenet terv több programhoz kapcsolódik, két következményt kell figyelembe venni. Először, a területi igazságos átmenet terv több programmal történő összekapcsolása esetén – amennyiben a területi igazságos átmenet terv módosul – nehézségek merülhetnek fel a különböző programok egymást követő módosításaikor. Másodsor, egy ilyen helyzet – ha a programot irányító hatóság és a területi igazságos átmenet tervek kidolgozásáért, nyomon követéséért és értékeléséért felelős szervek nem azonosak – felelősségvállalási problémákat is okozhat.

A területi igazságos átmenet terv(ek) értékelése során a Bizottság különös figyelmet fordít a következő helyzetekre:

- Amikor a területi igazságos átmenet tervek több programba történő IÁA-beruházásokra vonatkoznak: ezeket a területi igazságos átmenet terveket csak egyszer, a Bizottságnak megküldött első program keretében értékelik, kivéve, ha a tagállam újabb módosításokat hajt végre a terveken. A Bizottság továbbra is ellenőrizni fogja, hogy bármely más program IÁA-specifikus elemei összhangban vannak-e a területi igazságos átmenet tervekkel.
- A területi igazságos átmenet terv klímasemleges gazdaságra való átállásról szóló 1.1. szakaszának következetes értékelése: adott esetben a nemzeti átállási folyamatra vonatkozó résznek az ugyanazon tagállam által benyújtott minden egyes területi igazságos átmenet tervben azonosnak kell lennie.

A tagállamok egyidejűleg és integrált módon kezelhetik a területen zajló átalakulási folyamat gazdasági, társadalmi és környezeti dimenzióhoz kapcsolódó különböző fejlesztési kihívásokat és szükségleteket, amint azt a kapcsolódó területi igazságos átmenet terv kifejti. E területi és integrált megközelítés megőrzése érdekében a tagállamok nem oszthatják fel az IÁA-prioritást az ERFA-típusú és az ESZA+-típusú beruházások között, illetve nem oszthatják meg az IÁA forrásait az ERFA és az ESZA+ programok között.

Az IÁA-prioritás magában foglalja az IÁA forrásait, valamint az ERFA-ból és az ESZA+-ból származó, a közös rendelkezésekről szóló rendelet 27. cikkével és az IÁA-rendelet 10. cikkének (2) bekezdésével összhangban önkéntes alapon átcsoportosított forrásokat. Az átcsoportosítás kapcsán az alábbi három korlátozást kell szem előtt tartani:

- Tagállami szinten (a közös rendelkezésekről szóló rendelet 27. cikke):
 - az IÁA számára átcsoportosított ERFA- és ESZA+-források teljes összege nem haladhatja meg a többéves pénzügyi keretből az IÁA-ba allokált támogatás háromszorosát;
 - az ERFA-ból vagy az ESZA+-ból átcsoportosított források semmiképpen sem haladhatják meg az érintett tagállamnak nyújtott ERFA- és ESZA+-allokáció 15 %-át.
- Programszinten (az IÁA-rendelet 10. cikkének (2) bekezdése): az IÁA-prioritás szintjén az IÁA számára átcsoportosított ERFA- és ESZA+-források teljes összege nem haladhatja meg az említett prioritáshoz az IÁA-ból nyújtott támogatás összegének háromszorosát (csak a többéves pénzügyi keret forrásai).

7. PARTNERSÉG

Vonatkozó jogszabályi rendelkezések	
Rendelet	Cikkek, preambulumbekendések vagy mellékletek
Az Igazságos Átmenet Alap létrehozásáról szóló rendelet (2021/1056)	11. cikk – Területi igazságos átmenet tervek II. melléklet – Minta a területi igazságos átmenet tervekhez (15), (18) preambulumbekendés
A közös rendelkezésekről szóló rendelet (2021/1060)	8. cikk – Partnerség és többszintű kormányzás
Kapcsolódó jogszabályok	
A stratégiai környezeti vizsgálatról szóló irányelv ⁴⁷	

A nyilvánosság és valamennyi érdekelt fél bevonása és elkötelezettsége elengedhetetlen mind az IÁA, mind az európai zöld megállapodással kapcsolatos valamennyi kezdeményezés sikeréhez. A Bizottság 2020 decemberében elindította az európai éghajlati paktumot, amelynek célja, hogy az emberek, a közösségek és a szervezetek összefogásával felgyorsítsa az éghajlat-politikai fellépést és egy zöldebb Európát építsen⁴⁸. Az éghajlati paktum teret biztosít a különböző érdekelt felek és a civil társadalom számára ahhoz, hogy összekapcsolják egymással az éghajlatváltozással kapcsolatos megoldásokat, azokat közösen kidolgozzák és végrehajtsák, valamint éghajlat-politikai kötelezettségvállalásokká formálják. Hasonlóképpen, a 2021 áprilisában elindított, Európa jövőjéről szóló konferencia⁴⁹ konkrét ajánlásokat fog megfogalmazni az Európa előtt álló kihívásokról és prioritásokról, különösen az újonnan létrehozott polgári fórumokon keresztül, ahol a kontinens különböző pontjain élő polgárok személyes megbeszéléseket folytatnak majd. Az egyik prioritás az igazságos és inkluzív átállás biztosítása.

A **partnerség elve**, amely a kohéziós politika kulcsfontosságú jellemzője, rendkívül fontos az IÁA számára. A közös rendelkezésekről szóló rendelet előírásai értelmében a tagállamok átfogó partnerséget szerveznek, amely kiterjed legalább a regionális és helyi hatóságokra, a gazdasági és szociális partnerekre, a civil társadalomra (például a környezetvédelmi partnerekre, a nem kormányzati szervezetekre), valamint a kutatóintézetekre és az egyetemekre⁵⁰. Ezeket a partnereket is be kell vonni az IÁA-programok és a területi igazságos átmenet tervek kidolgozásába, végrehajtásába és értékelésébe. A partnerséget a Bizottság által megállapított magatartási kódexnek megfelelően kell kialakítani⁵¹. Emellett az IÁA-t is magában foglaló programok stratégiai környezeti vizsgálatának részét képezi majd egy nyilvános konzultációs folyamat.

„A tagállamok az érintett területek releváns helyi és regionális hatóságaival együtt egy vagy több területi igazságos átmenet tervet készítenek” (az IÁA-rendelet 11. cikkének (1) bekezdése)

⁴⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 2001/42/EK irányelve (2001. június 27.) bizonyos tervek és programok környezetre gyakorolt hatásainak vizsgálatáról.

⁴⁸ https://europa.eu/climate-pact/index_hu

⁴⁹ <https://futureu.europa.eu/?locale=hu/>

⁵⁰ A közös rendelkezésekről szóló rendelet 8. cikke.

⁵¹ A 240/2014/EU felhatalmazáson alapuló bizottsági rendelet.

A területi igazságos átmenet tervek csak akkor tükrözhetik és kezelhetik a valós helyi helyzetet, és csak akkor lehetnek hatással az igazságos átmenetre, ha a területükön valamennyi érintett nemzeti, regionális és helyi érdekelt fél részt vesz az átállási folyamatban, és felelősséget vállal érte. A helyi érdekelt feleket, köztük a gazdasági és szociális partnereket (például szakszervezeteket, ideértve a szénbányászokat képviselő szakszervezeteket) és a civil társadalmat képviselő testületeket (többek között ifjúsági szervezeteket, környezetvédelmi nem kormányzati szervezeteket stb.) teljes mértékben mozgósítani kell a területeik jövőjéről szóló vitában. A végrehajtási, nyomonkövetési és értékelési szakaszokban való megfelelő és aktív segítségnyújtás érdekében ezeket az érdekelt feleket be kell vonni a megfelelő programok monitoringbizottságaiba. Emellett ezen érdekelt feleknek helyi szinten gondoskodniuk kell a területi igazságos átmenet tervek végrehajtásának nyomon követéséről.

A nőknek a klímasemleges gazdaságra való átállásban fennálló sajátos helyzetének és szerepének kezelése érdekében elő kell mozdítani a **nemek közötti egyenlőséget**. A nők munkaerőpiaci részvétele és vállalkozói tevékenysége, valamint az egyenlő bérezés fontos szerepet játszik az esélyegyenlőség biztosításában. Az IÁA-nak különös figyelmet kell fordítania a veszélyeztetett csoportokra is, így például a fogyatékossgal élő munkavállalókra, amely csoportok aránytalan mértékben szenvednek az átállás kedvezőtlen hatásaitól.

Elengedhetetlen, hogy a fiatalok aktívan részt vegyenek az IÁA irányításában. Időtálló gazdaságot nem lehet kiépíteni azok bevonása nélkül, akik a jövőben élnek és alakítják a jövőt. Az IÁA célja, hogy új gazdasági és társadalmi jövőt találjon e területek számára, és a fiataloknak ebben aktív szerepet kell játszaniuk⁵².

Az érdekelt feleknek az IÁA programozásában és végrehajtásában betöltött konkrét szerepét illetően a következőket kell figyelembe venni:

- a különböző szintű hatóságok hatásköre az IÁA 8. cikkének (2) bekezdésében meghatározott konkrét tevékenység típusok végrehajtására,
- annak lehetősége, hogy a helyi és regionális érdekelt felek aktívan részt vehessenek az IÁA programozásában és végrehajtásában,
- az intézkedések egymást kiegészítő jellegének szükségessége az érintett területeken,
- a különböző hatóságok részéről az IÁA végrehajtásához és programozásához szükséges igazgatási kapacitás.

⁵² A „Toolkit on youth for a just transition” (A fiatalokkal kapcsolatos eszköztár az igazságos átmenetért) segítséget nyújt ahhoz, hogy a fiatalokat miként lehet bevonni az IÁA végrehajtásába, lásd https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/guides/2021/youth-for-a-just-transition-a-toolkit-for-youth-participation-in-the-just-transition-fund. Emellett ez a részvétel építhetne a fiatalok bevonására szolgáló meglévő struktúrákra, például az Interreg programokban és a makroregionális stratégiákban részt vevő fiatalok hálózataira, az Interreg önkéntes ifjúság kezdeményezésre, valamint az európai együttműködési politika alakítása ügyében a fiatalok számára megfogalmazott kiáltvány és annak a fiatalok bevonására vonatkozó ajánlásai nyomon követése iránt elkötelezett ifjúsága. A részleteket lásd: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/brochure/youth_manifesto_interreg_hu.pdf

Emellett kellő figyelmet kell fordítani a közös rendelkezésekről szóló rendelet 22. cikke (3) bekezdése a) pontjának i. alpontja és 22. cikke (3) bekezdése d) pontjának vi. alpontja szerinti makroregionális, régióközi, határokon átnyúló és transznacionális együttműködésre vonatkozó jogi követelményekre, mivel az érintett területek közötti együttműködés különböző típusai lehetővé teszik majd az átálláshoz kapcsolódó egyes kihívások közös kezelését és a kapcsolódó lehetőségek együttes kihasználását.

„a Bizottságnak létre kell hoznia egy igazságos átmenet platformot, amely a szénorientált régiók átalakításával foglalkozó meglévő platformra épülne, hogy valamennyi érintett ágazat vonatkozásában lehetővé tegye a levont tanulságokkal és a legjobb gyakorlatokkal kapcsolatos két- és többoldalú tapasztalatcserét” (az IÁA-rendelet (18) preambulumbekkezdése)

Az **igazságos átmenet platformot** azzal a céllal hozták létre, hogy támogassa az összes érdekelt felet a rendelkezésre álló támogatáshoz való hozzáférésben. Rendszeresen szerveznek olyan rendezvényeket, amelyek célja az ismeretek és a bevált gyakorlatok megosztása, a kapacitásépítés támogatása, valamint a két- és többoldalú véleménycsere valamennyi érintett ágazatban, továbbá az igazságos átmenettel kapcsolatos tanácsadás az igazságos átmenet mechanizmushoz kapcsolódó tevékenységekben részt vevő hatóságok és érdekelt felek számára. A platform külön weboldalt és kapcsolatfelvételi űrlapot is magában foglal⁵³.

Az igazságos átmenet platform a szénorientált régiók átalakítására irányuló kezdeményezésre épül és bővíti azt, amely EU-szerte külön munkafolyamatot működtet a szén-, tőzeg- és olajpala-régiók számára⁵⁴. Az igazságos átmenet platform az érdekelt felek szerepvállalásával és egyes karbonintenzív ágazatokkal – nevezetesen az acél-, a cement- és a vegyiparral – foglalkozó munkacsoportokon keresztül is végez majd tanácsadást.

Ezen túlmenően a Bizottság a platformon belül egy projekt- és szakértői adatbázis létrehozását is tervezi annak érdekében, hogy olyan hálózatot hozzon létre, ahol a tagállamok, a régiók és az érdekelt felek megoszthatják egymással nézeteiket és bevált gyakorlataikat, valamint hozzájárulhatnak a fenntartható projektek terveinek kidolgozásához.

Az igazságos átmenet platform elvileg segítséget nyújt a területi igazságos átmenet tervekben azonosított régióknak. Más régiókat is felkérhetnek arra, hogy a véleménycsere és a szakpolitikai tapasztalatszerzés megkönnyítése érdekében vegyenek részt a platform munkájában, beleértve azokat a régiókat is, amelyek részt vesznek a szénorientált régiók átalakítására irányuló kezdeményezésben, de nem részesülnek IÁA-támogatásban.

8. KIEGÉSZÍTŐ JELLEG

Vonatkozó jogszabályi rendelkezések	
Rendelet	Cikkek, preambulumbekkezdések vagy mellékletek

⁵³ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/finance-and-green-deal/just-transition-mechanism/just-transition-platform_hu

⁵⁴ https://ec.europa.eu/energy/topics/oil-gas-and-coal/EU-coal-regions/initiative-for-coal-regions-in-transition_en

Az Igazságos Átmenet Alap létrehozásáról szóló rendelet (2021/1056)	11. cikk – Területi igazságos átmenet tervek II. melléklet – Minta a területi igazságos átmenet tervekhez (4), (7) preambulumbekzdés
A közös rendelkezésekről szóló rendelet (2021/1060)	11. cikk – A partnerségi megállapodás tartalma 22. cikk – A programok tartalma
Kapcsolódó jogszabályok	
InvestEU-rendelet ⁵⁵	
A közszeaktor-hitelezési eszközzel szólo rendelet ⁵⁶	

„Amennyiben a tagállamok élni kívánnak azzal a lehetőséggel, hogy az igazságos átmenet mechanizmus egyéb pillérei keretében kapjanak támogatást, a területi igazságos átmenet terveiknek meg kell határozniuk az említett pillérek keretében támogatni tervezett ágazatokat és tematikus területeket” (az IÁA-rendelet 11. cikkének (5) bekezdése)

Az igazságos átmenet mechanizmus – az IÁA (1. pillér) mellett – az InvestEU program keretében külön erre a célra létrehozott rendszerből (2. pillér) és egy közszeaktor-hitelezési eszközből (3. pillér) áll. Ez a másik két pillér a magánberuházások bevonása és az állami beruházások ösztönzése révén további beruházásokat mozgósít az igazságos átmenet területek javára. A 2. és 3. pillérhez való hozzáférés a területi igazságos átmenet tervek alapján válik lehetővé, amelyekből ki kell derülnie, hogy a pillérek, valamint a 2. és 3. pillér keretében támogatandó ágazatok és tevékenységek kiegészítik egymást. A 2. és 3. pillér keretében támogatott projektek a területi igazságos átmenet tervek szerinti területeken kívül is megvalósulhatnak, feltéve, hogy a területi igazságos átmenet tervben meghatározottak szerint, az átállásból eredő fejlesztési szükségletek kielégítéséhez hozzájárulva a támogatható területek javát szolgálják⁵⁷, ⁵⁸. A 2. és a 3. pillér saját jogalappal rendelkezik, amely meghatározza a beruházások támogathatóságát.

Az igazságos átmenet mechanizmus 2. pillére keretében a Bizottság az InvestEU program keretébe tartozó **célzott igazságos átmenet programot** hoz létre. Az InvestEU program a végrehajtó partnereknek nyújtott költségvetési biztosíték. Az uniós biztosíték nagy részének kedvezményezettje az EBB csoport, de a rendelkezésre álló források más nemzetközi pénzügyi intézmények és nemzeti fejlesztési bankok rendelkezésére is állhatnak. Az igazságos átmenet programnak – a gazdasági növekedés előmozdítása és végső soron a jóváhagyott területi igazságos átmenet tervvel rendelkező területek gazdasági vonzerejének növelése érdekében – támogatnia kell a magánszeaktor és a közszeaktor gazdaságilag életképes, az

⁵⁵ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/523 rendelete (2021. március 24.) az InvestEU program létrehozásáról és az (EU) 2015/1017 rendelet módosításáról.

⁵⁶ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/1229 rendelete (2021. július 14.) az igazságos átmenet mechanizmus keretében biztosított közszeaktor-hitelezési eszközzel (HL L 247., 2021.7.30., 1. o.).

⁵⁷ „A programból a méltányos átállásra vonatkozó területi tervekben azonosított területeken megvalósuló, vagy – még ha nem is magukon a területeken valósulnak meg – az ilyen területek átállásának javát szolgáló projektek részesülhetnek támogatásban, de csak akkor, ha a méltányos átállási területeken kívüli finanszírozás kulcsfontosságú az említett területek átállásához.” (az InvestEU rendelet (30) preambulumbekzdése).

⁵⁸ „a projektek [...] a területi igazságos átmenet tervben azonosított területek javát szolgálják, még akkor is, ha a projektek nem ezen területeken találhatók” (a közszeaktor-hitelezési eszközzel szólo rendelet 9. cikke (1) bekezdésének a) pontja).

igazságos átmenetre vonatkozó célkitűzésekkel összhangban lévő olyan beruházásait, amelyek az InvestEU⁵⁹ négy szakpolitikai keretéhez tartozó bármely pénzügyi termék keretében végrehajthatók. Például az igazságos átmenet területek összeköttetését javító közlekedési és energetikai infrastrukturális projektek akkor is finanszírozhatók a 2. pillérből, ha azokat más régiókban hajtják végre, feltéve, hogy az ilyen projektek az érintett régiók javát szolgálják és a területi igazságos átmenet tervek alapján indokoltak.

A **közszektor-hitelezési eszköz** csak állami beruházásokat támogat, ötvözve a Bizottság által nyújtott vissza nem térítendő támogatást (1,5 milliárd EUR) és az EBB által nyújtott kölcsönöket (10 milliárd EUR). Összességében a közszektor-hitelezési eszköz várhatóan 25–30 milliárd EUR összegű állami beruházást mozgósít. Amennyiben az uniós vissza nem térítendő támogatás forrásai bővülnének, vagy ha azokra szükség lenne az eszköz megfelelő végrehajtásához, úgy az eszközt ki lehetne terjeszteni az EBB-n kívül, más finanszírozó partnerekre is. Az eszköz olyan projekteket fog finanszírozni, amelyek esetében a generált bevételek nem elegendőek a beruházási költségek fedezésére. Ezek a projektek várhatóan kiterjednek az állami infrastruktúra valamennyi típusára, például az energetikai és a közlekedési infrastruktúrára, a szociális infrastruktúrára és a szociális lakhatásra, illetve ide tartoznak a városi infrastrukturális projekt is. A 3. pillér tanácsadással segíti majd a projekttervek kidolgozását. A közszektor-hitelezési eszközből támogatásban részesülő projektek ugyanazon tevékenységekhez nem kaphatnak támogatást más uniós programok keretében, beleértve az 1. és 2. pillért is. A közszektor-hitelezési eszköz végrehajtása közvetlen irányítással és projektfelhívással történik, amelynek során az első szakaszban a tagállamokon belül korlátozott verseny érvényesül, ami később uniós szinten is megnyílik.

„szinergiák és kiegészítő jelleg egyéb releváns uniós programokkal az azonosított fejlesztési szükségletek kezelése érdekében” (az IÁA-rendelet 11. cikke (2) bekezdésének j) pontja)

A kiválasztott területekre gyakorolt szükséges hatás eléréséhez **más uniós finanszírozás** kiegészítő forrásaira lesz szükség. Ezt a kiegészítő jelleget a területi igazságos átmenet tervekben részletezni kell. A szolgáltatott információknak összhangban kell lenniük a partnerségi megállapodásban és a kapcsolódó programokban ismertetett szinergiákkal és kiegészítő jelleggel. Fontos hangsúlyozni az ERFA-tól és az ESZA+-tól való elhatárolást is, figyelembe véve az IÁA beavatkozási logikáját. Míg például az IÁA az átállás társadalmi-gazdasági hatásainak enyhítése érdekében elsősorban a gazdasági diverzifikációt és az átképzést vagy továbbképzést támogatja, addig a megfizethető tiszta energiát szolgáló technológia és infrastruktúra bevezetésére és az üvegházhatásúgáz-kibocsátás csökkentésére irányuló beruházásokat különösen az ERFA és a Kohéziós Alap támogathatja (2. és 3. szakpolitikai célkitűzés). A gazdasági modernizáció érdekében – intelligens szakosodás révén – törekedni kell az ERFA-val való szinergiákra (1. szakpolitikai célkitűzés). Hasonlóképpen – a zöld készségek és a zöld munkahelyek fejlesztése érdekében – szinergiákat kell biztosítani az ERFA-val (4. szakpolitikai célkitűzés) és az ESZA+-szal. Az ESZA+ különösen támogathatja a foglalkoztatás, az oktatás és képzés, valamint a társadalmi befogadás területén a népesség egészét vagy az átállás által érintett célcsoportoknál szélesebb célcsoportokat célzó

⁵⁹ https://europa.eu/investeu/investeu-fund/about-investeu-fund_en

új rendszerek és szolgáltatások kialakítását. További finanszírozási források lehetnek az Európai Hálózatfinanszírozási Eszköz⁶⁰, a környezetvédelmi és éghajlat-politikai program (LIFE) program⁶¹, az InvestEU⁶², a Horizont Európa kutatási és innovációs keretprogram⁶³, a Digitális Európa program⁶⁴, a Szén- és Acélipari Kutatási Alap⁶⁵ vagy az uniós kibocsátáskereskedelmi rendszer innovációs alapja⁶⁶ és a Modernizációs Alap⁶⁷.

A **Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz** (RRF) vissza nem térítendő forrásokat és hiteltámogatást tesz elérhetővé a tagállami reformok és beruházások számára a kohézió előmozdítása, a Covid19-válságból való kilábalás felgyorsítása, valamint az uniós gazdaságok és társadalmak fenntarthatóbbá, reziliensebbé tétele, továbbá a zöld és digitális átállás kihívásaira és lehetőségeire való jobb felkészültsége érdekében. A támogatás a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terveken alapul. A Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszközzel szülő rendeletben⁶⁸ foglalt eljárásokat figyelembe véve eseti alapon biztosítani kell a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz és a kohéziós politikai támogatás (beleértve az IÁA-t is) közötti szinergiákat, kiegészítő jelleget, koherenciát, következetességet és a két eszközrendszer elhatárolását.

⁶⁰ https://cinea.ec.europa.eu/index_en

⁶¹ <https://ec.europa.eu/easme/en/life>

⁶² https://europa.eu/investeu/home_en

⁶³ https://ec.europa.eu/info/horizon-europe_en

⁶⁴ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/activities/digital-programme>

⁶⁵ https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/research-fund-coal-and-steel-rfcs_en

⁶⁶ https://ec.europa.eu/clima/policies/innovation-fund_en

⁶⁷ https://ec.europa.eu/clima/policies/budget/modernisation-fund_en

⁶⁸ https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_en